

УДК 338.242.2

DOI: <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2022-06.4>**Лінтур І.В.**кандидат економічних наук, доцент
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8009-1392>**Петричко М.М.**кандидат економічних наук, доцент
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7677-6516>**Lintur Inna, Petrychko Maria**
Mukachevo State University

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ МЕТОДУ ОЦІНКИ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ ПРИ ДІАГНОСТУВАННІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

PECULIARITIES OF CHOOSING THE METHOD OF ESTIMATING THE MARKET VALUE OF BUSINESS IN DIAGNOSING ITS ECONOMIC SECURITY

Стаття присвячена характеристиці методів оцінки вартості бізнесу при діагностуванні його економічної безпеки. Дослідження ставить за мету аналіз сучасних методів оцінки вартості бізнесу з огляду на особливості нестабільної роботи ринку в сучасних умовах. Також, досліджено особливості методики оцінки вартості бізнесу з врахуванням величини бізнесу. Акцентовано увагу на необхідності формування оцінки вартості бізнесу при діагностиці економічної безпеки такого бізнесу з врахуванням стану ринку та достовірності даних, якими користується оцінювач при розрахунках. Здійснено дослідження особливостей проведення оцінки вартості бізнесу, вибору методів аналізу в залежності від величини бізнесу з метою діагностування рівня його економічної безпеки. Окреслено досвід проведення оцінки вартості бізнесу закордоном з застосування міжнародних стандартів оцінки. Сформовано висновки, що розробка та застосування методичних підходів щодо оцінки поточного рівня вартості бізнесу та визначення впливу цього показника на рівень економічної безпеки підприємств дозволить обґрунтовано приймати господарські рішення та спрогнозувати реакцію показника економічної безпеки на відповідні дії.

Ключові слова: оцінка вартості бізнесу, економічна безпека бізнесу, методи оцінки вартості бізнесу, міжнародні стандарти оцінки.

The article is devoted to the characteristics of methods of estimating the value of business in diagnosing its economic security. The study aims to analyze modern methods of estimating the value of business in view of the peculiarities of unstable market operation in modern conditions. Also, the peculiarities of the methodology of business value assessment taking into account the size of the business are investigated. Emphasis is placed on the need to form an assessment of the value of the business in the diagnosis of economic security of such business, taking into account the state of the market and the reliability of the data used by the appraiser in the calculations. The relevance of the topic of the study is the need to form a comprehensive approach to assessing the value of business in diagnosing its economic security. This approach should cover as much as possible the parameters of the business, the state of the market and the reliability of the data for calculations. Methods of scientific generalization, analysis, synthesis and comparison were used during the research. As a result of

the study, it was concluded that in general, all approaches, regardless of the size of the business are interrelated. Each of them involves the use of different types of information obtained in the market. When choosing an approach, the evaluator has different perspectives. Although these approaches are based on data collected in the same market, each deals with different aspects of the market. Under ideal market conditions, all approaches to business valuation should lead to approximately the same result. However, in the real economy, markets are almost unbalanced. There is a logical need to study and identify effective methods of assessing the value of the business to take into account the safety of such business, which allowed to calculate a generalized, representative assessment of the value of the business. Thus, in modern conditions, the process of successful operation of business largely depends on the level of economic security. In our opinion, the use of comprehensive business valuation based on a combination of all valuation methods eliminates one-sidedness and more realistic assessment of business value and obtain a reliable source of information for its forecasting in order to make informed management decisions. The experience of assessing business value abroad based on the application of international assessment standards is outlined. The development and application of methodological approaches to assess the current level of business value and determine the impact of this indicator on the level of economic security of enterprises will allow to make sound economic decisions and predict the response of economic security to appropriate action.

Key words: business valuation, economic security of business, methods of business valuation, International Valuation Standards.

Постановка проблеми. В сучасних умовах невизначеності ринкових відносин оцінка вартості бізнесу набуває ознак одного найефективніших інструментів управління. Як свідчить практика ведення бізнесу на всіх рівнях, значна кількість власників бізнесу обирає стратегію підвищення вартості власного бізнесу. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває оцінка вартості з врахування рівня економічної бізнесу та дослідження особливостей проведення оцінки вартості бізнесу, вибору методів аналізу в залежності від величини бізнесу з метою діагностування рівня його економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ділова періодика сьогодні присвячує питанням оцінки ринкової вартості бізнесу значну увагу. Дослідження можливостей застосування різноманітних методик до оцінювання вартості бізнесу відображено у наукових працях таких авторів, як: О. О. Терещенко [3], О. І. Вівчар [1], І. І. Дем'яненко [5], Боярко І. М. [4] та ін. Проте деякі важливі питання при цьому залишилися нерозглянутими повною мірою, а саме: аспекти практичного застосування підходів і методів визначення ринкової вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки тощо.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження виступає характеристика методів оцінки вартості бізнесу при діагностуванні стану економічної безпеки на підприємстві. З розвитком ринкових відносин потреба в оцінці вартості бізнесу при діагностуванні його економічної безпеки, безперечно, зростатиме.

Виклад основного матеріалу. Підприємству для зберігання своєї ринкової позиції і забезпечення економічної безпеки необхідно оперувати інформацією стосовно рівня можливих загроз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Значний інтерес становить поділ сигналів, які позитивно і негативно впливають на результати функціонування підприємства.

Варто зауважити, що при формуванні переліку чинників, що впливають на безпеку бізнесу і відповідно на його вартість, необхідно можливість застосування економічних значень цих факторів при застосуванні різних методів оцінки вартості бізнесу.

Сучасна наукова література виділяє традиційні три методи оцінки вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки: дохідний, витратний та порівняльний або ринковий.

Проте, необхідно врахувати також обсяги бізнесу при такому діагностуванні. Тому,

аналіз методів також передбачає застосування методів оцінки вартості бізнесу та малого та середнього бізнесу. Серед яких науковці виділяють: метод вартості заміщення, метод балансової вартості, метод дисконтування грошових потоків.

Це важливо, оскільки підбір правильного і найбільш ефективного методу під час оцінки малого бізнесу – це один з найважливіших етапів. Допустивши помилку, результати оцінки не будуть мати сенсу. Тут величезну роль відіграє оцінювач, адже саме він здатний виконати цю роботу професійно. Від клієнта залежить лише правильний вибір фахівця.

Також вагомим чинником, при проведенні оцінки вартості бізнесу не залежно від його обсягів, є ретельний підбір оціночної компанії, досвід роботи та відгуки від реальних клієнтів.

В таблиці 1 систематизовано характеристики цих методів оцінки вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки.

В цілому всі підходи, не залежно від величини бізнесу взаємо пов'язані. Кожен з них передбачає використання різних видів інформації, одержуваної на ринку. При виборі підходу перед оцінювачем відкриваються різні перспективи. Хоча ці підходи ґрунтуються на даних, зібраних на одному і тому ж ринку, кожен має справу з різними аспектами ринку.

За ідеальних умов функціонування ринку всі підходи до оцінки вартості бізнесу повинні привести до приблизно однакового результуючого показника. Проте, в реальній економіці ринки майже не бувають рівноважними. Виникає логічна потреба в дослідженні та виокремленні дієвих методів оцінки вартості бізнесу з врахування безпеки

Таблиця 1

Методи оцінки вартості бізнесу при діагностуванні його економічної безпеки

Назва методу	Характеристика
1	2
<i>для великого бізнесу</i>	
Дохідний метод [1]	Сутність методу ґрунтується на визначенні поточної вартості майбутніх доходів, які виникнуть у результаті використання власності і можливого подальшого її продажу. При оцінці з позиції дохідного підходу головним є дохід як основний фактор, який визначає величину вартості об'єкту. Чим більший дохід, який приносить об'єкт оцінки, тим більша величина його ринкової вартості за інших рівних умов. При цьому мають значення тривалість періоду отримання можливого доходу, ступінь і вид ризиків, що супроводжують цей процес.
Витратний [2]	Метод застосовується переважно для оцінки об'єктів спеціального призначення, а також нового будівництва, для визначення варіанту якнайкращого і найефективнішого використання землі, а також у цілях страхування. Зібрана інформація включає дані про ціни на землю, будівельні специфікації, дані про рівень зарплати, вартість матеріалів, витрати на устаткування, про дохід і невикладні витрати будівельників на місцевому ринку тощо. Необхідна інформація залежить від специфіки оцінюваного об'єкту. Даний підхід складно застосовувати при оцінці унікальних об'єктів, що володіють історичною цінністю, естетичними характеристиками, або застарілих об'єктів.
Порівняльний (ринковий) [1]	Метод особливо ефективний у разі існування активного ринку зіставних об'єктів власності. Точність оцінки залежить від якості зібраних даних, оскільки, застосовуючи даний підхід, оцінювач повинен зібрати достовірну інформацію про недавні продажі зіставних об'єктів. Ці дані включають: фізичні характеристики, час продажу, місцеположення, умови продажу і фінансування. Для порівняння обираються конкуруючі з оцінюваним бізнесом об'єкти. Звичайно між ними існують відмінності, тому потрібно провести відповідне коригування даних.

1	2
<i>для малого бізнесу</i>	
Метод балансової вартості [2]	Даний спосіб вважається найпростішим. Оцінка малого бізнесу відбувається за допомогою даних бухгалтерського балансу, тобто здійснюється переоцінка вартості всіх активів, якими володіє компанія, враховується знос необоротних активів, проводиться уточнення вартості зобов'язань підприємства, а після цього з суми уточненої вартості всіх активів віднімається уточнена сума зобов'язань. Метод балансової вартості часто називають ліквідаційним. За фактом, використовуючи цей спосіб, ми отримуємо звіт, в якому можна побачити, скільки грошей отримають засновники, якщо роботу компанії зупинити, всі активи продати і розрахуватися з боргами (якщо вони є). Для продавця цей метод може бути вигідний, якщо компанія характеризується високою балансовою вартістю цінних паперів, але при цьому не має реальних великих грошових потоків.
Метод вартості заміщення [2]	У даному випадку здійснюється обчислення вартості відкриття компанії з нуля. До уваги беруться всі показники: будівництво, встановлення свого місця на ринку, створення клієнтської бази, налагодження контактів з постачальниками, набір власного штату і тд. Після того, як підраховується, скільки необхідно вкласти в підприємство, яке відкривається з нуля, визначається дисконт (або знижка) від отриманої раніше суми (в основному це приблизно від 20 до 30 відсотків). Це робиться з метою аргументувати запитувану ціну. Використовуючи даний метод, як правило виходить досить висока оцінка малого бізнесу. Його плюсом є те, що таким чином продавець може поррахувати всі свої витрати, вкладені за весь час роботи компанії.
Метод дисконтування грошових потоків [2]	Даний метод заснований на оцінюванні фінансових результатів діяльності компанії, тобто, в першу чергу, на оцінюванні його валових грошових потоків, витрат і затрат, що дозволяють отримати ці потоки. Зазвичай, кажучи «грошові потоки» (або «Cash Flow»), мають на увазі чистий прибуток компанії (чистий означає з оплаченими податками і відсотками), який збільшується на розмір вартості амортизаційних відрахувань. Оскільки метод заснований на визначенні вартості компанії в залежності від розміру потенційного чистого прибутку в межах періоду, протягом якого власник планує отримувати цей прибуток, а потім можливо продати підприємство, необхідно врахувати ту обставину, що чисті грошові потоки в майбутньому, наведені до дня сьогоднішнього, мають більш низьку цінність, причому чим більш віддаленим у часі очікується грошовий потік, тим він менш цінний.

такого бізнесу, які дозволили врахувати узагальнену, репрезентативну оцінку вартості бізнесу.

В доповнення вищевикладеного, вважаємо вартим уваги з метою порівняння та перейняття досвіду, формат організованості та чіткої структурованості проведення оцінки вартості бізнесу в міжнародному безнесі. Зокрема, мова піде про міжнародний стандарт оцінки вартості бізнесу International Valuation Standards (далі – IVS), який станом на актуальний період публікується міжнародною радою стандартів

оцінки – International Valuation Standards Council, (далі – IVSC).

Рада з міжнародних стандартів оцінки (IVSC) є незалежною некомерційною організацією, яка займається підвищенням якості професійної оцінки. Головна мета діяльності організації полягає в зміцненні довіри суспільства до оцінки вартості бізнесу шляхом розробки стандартів і забезпечення їх загального прийняття та впровадження для оцінки активів у всьому світі.

Міжнародні стандарти оцінки (IVS) є фундаментальною частиною фінансової

системи покликані забезпечити високий рівень професіоналізму в їх застосуванні. IVS широко використовуються фінансовими та іншими ринками.

Міжнародні стандарти оцінки (IVS) є стандартами для здійснення завдань оцінки, використовуючи загальне використання визнаних концепцій та принципів, які сприяють прозорості та послідовності в практиці оцінки бізнесу. IVSC також просуває передові практичні підходи для поведінки та компетентності професійних оцінювачів.

Рада стандартів IVSC є органом, відповідальним за встановлення IVS. При розробці IVS дотримано встановленої належної процедури при розробці будь-якого нового стандарту, включаючи консультації із зацікавленими сторонами (оцінювачами, користувачами оціночних послуг, регулюючими органами, професійними організаціями з оцінки тощо) та оприлюднення всіх нових стандартів або істотних змін до існуючих стандартів, підтримує зв'язок з іншими органами, які виконують нормотворчу функцію в діяльності фінансових ринків, проводить роз'яснювальну роботу, в тому числі круглі столи із зацікавленими сторонами та цілеспрямовані обговорення з конкретними користувачами або групами користувачів.

Метою IVSC є підвищення впевненості та довіри користувачів до послуги оцінки шляхом встановлення прозорих і послідовних практик оцінки. Стандарт покликаний забезпечити наступні дії:

- визначити або розробити загальноприйнятні принципи та термінологію;
- визначити та оприлюднити міркування щодо проведення оцінки, призначення та звітність про оцінку;
- визначити конкретні питання, які потребують розгляду, і методи, які зазвичай використовуються для оцінки різних типів активів або зобов'язань.

Міжнародні стандарти оцінки складаються також з обов'язкових вимог, яких необхідно дотримуватися, щоб оцінка була проведена відповідно до IVS. Певні аспекти стандартів не вказують і не зобов'язують до конкретного курсу дій, але надають фунда-

ментальні принципи та концепції, які необхідно враховувати при проведенні оцінки.

IVS за побудовою влаштовані таким чином:

- структура IVS;
- загальні стандарти IVS;
- стандарти активів IVS.

Структура IVS є преамбулою і складається із загальних принципів для оцінювачів, які дотримуються IVS щодо об'єктивності судження, компетентності і прийнятних відхилень від IVS.

Загальні стандарти IVS встановлюють вимоги до проведення всіх оціночних завдань, у тому числі встановлення умов завдання з оцінки, основи оцінки, оцінки підходів, методів та звітності. Вони призначені для застосування до оцінки всіх типів активів і для будь-яких цілей оцінки.

Стандарти активів IVS містять вимоги, що стосуються конкретних типів активів. Ці вимоги повинні виконуватися разом із загальними стандартами при проведенні оцінки конкретного виду активів. Стандарти активів включають певну довідкову інформацію про характеристики кожного типу активів, які можуть вплинути на вартість. Також, стандарт містить додаткові вимоги до загальної оцінки активів з описом підходів та методів, які необхідно використовувати.

Ватро зазначити, що міжнародні стандарти мають також актуальну дату набрання чинності, тобто не є безстроковими. Це означає, що після публікації стандарту має пройти певний, чітко вказаний період починаючи з якого такі умови стандарту набирають чинності. На нашу думку, це є позитивним моментом для організованості роботи професійних оцінників, так би мовити носить регулятивний, чіткий для всіх характер. До прикладу, це означає, що остання версія IVS, була опублікована 31 липня 2019 р., з окресленням дати набрання чинності 31 січня 2020 р. Що стосується майбутніх змін, які вносять до IVS, то IVSC постійно переглядає та оновлює або уточнює стандарти, якщо це необхідно для задоволення потреб зацікавлених

сторін і ринку. Новини та будь-які заплановані або затверджені зміни можна знайти на веб-сайті IVSC розміщеним за адресою www.ivsc.org [6].

На нашу думку, детальний аналіз міжнародних стандартів оцінки вартості дослідження та вивчення з метою застосування таких директивних рекомендацій і в українських реаліях нестабільного функціонування фінансового ринку. Тому, вивчення досвіду застосування міжнародного стандарту оцінки стане напрямком наших подальших наукових розвідок.

Висновки. Отже, в сучасних умовах процес успішного функціонування бізнесу багато в чому залежить від рівня забезпе-

чення їх економічною безпекою. На нашу думку, застосування комплексної оцінки вартості бізнесу на основі поєднання всіх методів оцінки дозволяє усунути однобічність та більш реально оцінити вартість бізнесу й отримати надійне інформаційне джерело для її прогнозування з метою прийняття зважених управлінських рішень. Розробка та застосування методичних підходів щодо оцінки поточного рівня вартості бізнесу та визначення впливу цього показника на рівень економічної безпеки підприємств дозволить обґрунтовано приймати господарські рішення та спрогнозувати реакцію показника економічної безпеки на відповідні дії.

Список літератури:

1. Вівчар О. І., Мартинюк В. П. Особливості ідентифікації методів оцінки ринкової вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки. *Вісник Наука молода*. 2012. Випуск 18. С. 118–122.
2. Оцінка вартості малого бізнесу і методи оцінки. *Консалтингова компанія ПАРЕТО*. URL: <https://pareto.com.ua/ua/blog/ots-nka-vartost-malogo-b-znesu-metodi-ots-nki/> (дата звернення: 01.06.2022).
3. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : Навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2003. С. 356–378.
4. Боярко І. М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 7. С. 90–99.
5. Дем'яненко І. І. Методичне забезпечення оцінки вартості підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. Том 1. № 3. С. 203–211.
6. Офіційний сайт Ради з міжнародних стандартів оцінки. *Рада міжнародних стандартів оцінки*. URL: <https://www.ivsc.org/> (дата звернення: 12.08.2022).

References:

1. Vivchar, O. V. (2012) Osoblyvosti identyfikacii metodiv ocinky rynkovoї vartosti biznesu pry diagnostyci yoho ekonomichnoi bezpeky [Features of identification of methods of estimation of market value of business at diagnostics of its economic safety]. *Bulletin of Young Science*, no. 18, pp. 118–122.
2. Konsaltingova kompania PARETO. Ocinka vartosti malogo biznesu I metody ocinky [Small business valuation and valuation methods]. Available at: <https://pareto.com.ua/ua/blog/ots-nka-vartost-malogo-b-znesu-metodi-ots-nki/> (accessed 01 June 2022).
3. Tereschenko, O. O. 2003. *Finansova diylnisty subjektiv gospodaryuvannya* [Financial activities of economic entities]. KNEU, Kyiv.
4. Boyarko, I. M. 2013. Ocinka investycijnoi pryvablivosty subjektiv gospodaryuvannya [Assessment of investment attractiveness of business entities]. *Actuals economic problems*, no. 7, pp. 90–99.
5. Demyanenko, I. I. 2010. Metoduchne zabezpechennya vartosty pidpnyemstva [Methodological support for assessing the value of the enterprise]. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, vol. 1, no. 3, pp. 203–2011.
6. Sayt Rady z mizhnarodnyh standartiv ocinky. Rada mizhnarodnyh standartiv ocinky [International Valuation Standards Council]. Available at: <https://www.ivsc.org/> (accessed 12 August 2022).